

LA LITERATURA ACTUAL A MALLORCA, O LA MALA SORT, POTSER, DE NO HAVER TENGUT UNA MOTO

M'explicaré. De vegades rumiant anys migrats de postguerra, en els quals les al·lotes i al·lots que conreaven el desig d'agafar les paraules de tants malsons, muntar-les com si fossin una euga alliberadora, i oferir al món la visió dels seus ulls astorats, doncs em deman sovint: si aquells al·lots i al·lotes en lloc de viure els seus conflictes, socials i emocionals, tots sols pels diferents pobles d'una Mallorca desconcertada, fumant d'amagat la primera cigarreta, haguessin tengut, com el grup del moviment *beat*, una moto per llançar-se a la carretera, i prémer a fons el pedal de la ploma i de les emocions dures, com s'hauria desenvolupat la seva obra?

Després d'una estona de donar-li voltes tanmateix arrib a la conclusió que hauria estat ben bé la mateixa. Perquè des de la visió vertiginosa al voltant d'una moto engegada a mil per hora, des del selle-tó d'una bicicleta amb el lliscar lent de les rodes per carrers sense asfaltar, o simplement mirant les coses de pla i a poc a poc anant a peu amb espadenyes de sola d'espart, les circumstàncies que copsaren la seva joventut foren tan particulars, que res no els hauria pogut canviar el color de les impressions que hagueren d'engolir aquell moment tan crític de la història d'aquest poble: un món aferrat a les més rònegues tradicions que de cop i volta els esclata a la cara, violència en els gestos de la gent per mor del mal rotllo de la guerra, les creences esberlades davant el comportament esplaiat dels estrangers que començaven a visitar l'illa.

Record un horabaixa a Cala Figuera que algú, alarmat, escandalitzat, va pegar un crit tot assenyalant un bot amb un parell d'homes vestits de color negre. Eren capellans protestants i, aquella nit, la gent del caló d'En Boira no va dormir bé. Va tenir por. Va patir inseguretat. Que algun precepte o manament de l'Església catòlica es pogués posar en perill, tant pels qui eren creients, com pels qui no creien en Déu ni en Mariasantíssima, allò era ja l'esbucament total dels fonaments sobre els quals s'havien fet adults, i havien bastit la vida dels seus descendents.

I enmig d'aquest desgavell, pobresa, ignorància, les allotes i els allots que volien ésser escriptors hagueren de planejar la seva obra i encetar la seva protesta, sense res més que un pom de paraules humils i reprimides. Perquè si bé en altres èpoques, o en altres aspectes de la vida, eren només les dones les que patien guals i mancances, ja que els homes sempre, de manera espontània se solien empeltar de coneixements i experiències, aquells anys seixanta, a les Illes Balears, dones i homes es trobaren igualment desassistits.

És vera tanmateix que no es pot generalitzar del tot. Perquè els més espavilats, que ben aviat se n'anaren a viure a Barcelona, naturalment pogueren connectar amb més facilitat amb literatures estrangeres, l'americana sobretot, la francesa, la italiana... A més, a Barcelona les discussions, dissertacions al voltant de l'insòlit esclat de narradors dels anys seixanta, la generació que seria batejada com a «Generació dels 70», com diu Guillem-Jordi Graells al seu article *La narrativa illenca de postguerra* a l'entorn de la *gauche divine* de Tuset street, mentre que a Mallorca emergiren, una mica com les rates, de dins les clavegueres de la postguerra. Encara que alguna vocació potser es va fènyer durant aquelles famoses aules de novel·la que, d'una manera quasi clandestina, s'impartiren a la Casa Catalana, sota la vigilància austera dels homes grisos de la policia. Malgrat ells, aquestes aules serviren més que res per conèixer-se una mica, els qui patien la fallera de la creació literària, i també els qui s'aguantaven fidels a la identitat i a la llengua d'aquestes illes.

Tanmateix, tant els qui es quedaren al seu poble, com els qui emigraren al Principat coincidiren, en les seves primeres novel·les, en una mateixa inquietud, amb uns mateixos trets genèrics, les primeres

obres de quasi tots foren autobiogràfiques, i si bé ho solen ésser sempre les obres primerenques, pens que el cas dels escriptors illencs, més que intentar aclarir problemes generacionals, conxorxes de l'ànima juvenil cap al món més complex i barroer dels adults, el que intentaven, tots plegats era desempallegar-se del tuf d'aquell ambient corcat a punt de cruixir-se del tot. I la urgència sobretot d'explicar-se aquella manera de viure, que tan ràpidament canviava, i trobar una explicació a la pèrdua de seguretat i tendresa de l'avior que s'esmunyia cap a viarany més engrescadors però insegurs anomenats modernitat, progrés, llibertat, doblers fàcils, és a dir, vendre la terra, la marina i el cor als estrangers... La professora Pilar Arnau, estudiosa d'aquest tema, ens diu, en un article publicat a la revista *Lluc*, referint-se a les mancances d'aquests escriptors: «cal recordar la seva procedència de la classe treballadora o petit burgesa de la zona rural de l'illa, i la seva joventut. Tots tres aspectes marcaren les seves obres primerenques»...

Així, posar-se a escriure va ser poc més o menys reciclar el fàstic i el desconcert, i fer-lo paraules, en un intent de voler-se salvar, i crec també que els va moure el somni de voler, una miqueta, salvar la literatura de la grisor d'aquell moment. No en va havien mamat a doll de la doctrina redemptora del cristianisme, i la majoria d'aquelles al·lotes i al·lots estaven amarats d'esperit regenerador. Potser per mor d'això alguns arribaren a confondre el cel amb l'escriptura.

Guillem-Jordi Graells quan, al seu article abans esmentat, parla de la irrupció turística amb el seu corollari d'eliminació de les estructures econòmiques i socials, diu que «un dels aspectes que més sovint ho exemplifica —i ho clarifica— és el paper de la religió, amb tots els seus derivats. L'educació repressiva... les crisis místiques, les vocacions religioses frustrades o truncades... convertiren aquesta narrativa en la més abundosa en presència de capellans, monges, frares, per plana de la literatura mundial!»

Per això mateix, i per les circumstàncies que abans he apuntat, quan llegesc comentaris sobre els escriptors mallorquins actuals, quasi tots els crítics s'avenen a dir que, una vegada superat el realisme crític, la majoria d'aquests escriptors andarejaren cap al realisme màgic sota la influència dels escriptors hispanoamericans. Jo crec que això és molt

inexacte, pens que és una manera massa còmoda d'ensolcar i definir aquesta generació d'escriptors mallorquins. Que una vegada haver-ne explicat l'obra primerenca, s'han molestat molt poc a fer una anàlisi més profunda del món particular de cada un. Que espesses vegades els posen a tots dins el mateix sac, sense abans haver-los llegit detingudament. Perquè el realisme màgic que els solen penjar, pens que simplement el visqueren, surava dins l'ambient i les seves plomes el varen engospar, car els anys de la seva infantesa i adolescència, Mallorca s'alimentava de supersticions, la gent vivia enmig de tots els ròssecs de la guerra i s'engronsava penjada del fil de la fantasia, o de la pura màgia, per poder sobreviure, a més de la fe cega en els esdeveniments sobrenaturals que els endossaven cada diumenge durant el sermó de la missa obligatòria, sota pena de condemnaçió eterna. I els escriptors i escriptores (joveníssims) hagueren d'empassar-se cursets espirituals, en els quals dominaven més les descripcions dels camins imperceptibles de l'esperit, que la feixuguesa del viure quotidià. Resultat de tot això, somniaren mons ficticis juntament amb els sants, i amb ells viatjaren pels llimerols d'una maror màgica, amb l'esperança de salvar-se d'una realitat massa castradora. I crec sincerament que varen tenir més poder sobre el desbarrar de les seves plomes *Las moradas* de Teresa d'Àvila, per posar només un exemple, que la lectura de novel·les hispanoamericanes que, possiblement, els arribaren quan alguns ja havien començat a decantar-se una mica del realisme crític, o social.

Seria probable també que les *Rondalles* en tenguessin una mica de culpa, i un bon rajolí de gràcia. No és que fos gaire freqüent llegir-ne, no hi solia haver llibres a les cases, però les vesprades d'estiu a la fresca, o les nits d'hivern entorn de la camilla, la gent gran contava rondalles als més petits abans que la ràdio, i més tard la televisió, envaïssin les cases.

De totes maneres, no és gens ni mica la meva vocació esbrinar quina part d'autenticitat hi pot haver en les meves insinuacions. He tengut la barra només, una mica com els lladres, d'intentar obrir una porta per si a algú li ve de gust pegar un cop d'ull, mem que hi troba al darrere...

Naturalment, aquests darrers anys han anat sorgint altres escriptors. És una generació, però, que va per camins del tot diferents, l'edat no els atorga cap tret en comú, crec: Des dels més agosarats amb

una forta voluntat avantgardista i trencadora, fins als que segueixen dins el conservadorisme més ranci. Són vocacions aïllades per pròpia decisió. Sembla fins i tot que cap d'ells no vol tenir res a veure amb l'altre, fins al punt que la flaire del seu respectiu rebuig es deixa sentir.

És massa prest per parlar-ne però, d'aquesta nova generació d'escriptors. Així, ara mateix, el pes de la literatura actual a les Illes encara l'aguanten les castigades espatles dels escriptors que comporten la Generació del 70. I per això va fer una mica de mal que l'any passat, quan es varen celebrar a Barcelona unes jornades per festejar els 25 anys de la Generació dels 70, les referències als illencs que l'encapçalaren foren ben minses, per no dir inexistentes. Tota la memòria d'aquells anys de creació literària en llengua catalana, la posaren al servei i lluíment d'un parell de noms del Principat, o dels que hi viuen.

També aquí, a les Illes Balears, no tenim una crítica que en faci un seguiment seriós i acadèmic. És una crítica que traspua amiguisme i fa més mal que bé, ja que despista els possibles lectors. I justament de lectors, a Mallorca, no en podem presumir. És fins i tot dramàtica la manca de lectors. Perquè sense ells no hi ha vendes, si una o un autor no ven no interessa a les editorials, i d'aquesta manera es va afavorint una literatura de consum, mentre el desencant congria tota casta de pessimismes. No obstant això, els escriptors illencs segueixen fent camí. El temps, emperò, no ha passat endebades. Qui més qui menys s'ha anat decantant dels seus inicis i s'ha immergit dins les correnties de la novel·la europea actual, en un intent de pujar al tren de la moda. De tot s'ha escrit. Tot els estils s'han assajat. Car qui més qui menys ha tengut ja l'oportunitat d'experimentar al volant d'una moto, i de tastar el risc de moltes carreteres. I com sempre sol passar, les carreteres s'han cobrat les seves víctimes. Alguns d'aquells allots i allotes s'han quedat en qualsevol revolt inhòspit, o a mig camí.

No seré jo, emperò, qui firmi cap certificat de defunció. Perquè el fet de jo seguir en la ruta, de participar en aquesta marató de la literatura actual a les Illes Balears, em desautoritza. Completament.

ANTÒNIA VICENS
(Vicepresident per a les Illes de l'AELC)

